

означає продовжити існування у якійсь іншій формі. Діти від 5-ти до 9-ти років, щоб відгородитися від тривоги смерті, розвивають захисні механізми, що базуються або на запереченні, або на переконаності у своїй індивідуальній невразливості та в існуванні чарівного рятівника. Старші діти (9-10 років) висміюють смерть і, таким чином, намагаються зменшити свій страх смерті. У підлітків заперечення і захист від страху смерті проявляється у подвигах відчайдушності, а в деяких випадках у думках про самогубство або деліквентній поведінці. Сучасні підлітки протиставляють цьому страху свою віртуальну особистість, граючи в комп'ютерні ігри і відчуючи себе при цьому володарями смерті.

У нашій практиці мали місце випадки складання казок для маленьких дітей, батьки яких померли. Зокрема, терапевтична казка «Жабенятко Ква-симка» [2, 104-107] була написана для 5-ти річного Максимка, якому продовж півроку не говорили про смерть матері. Приблизно через п'ять місяців після смерті матері хлопчик зовсім відмовився розмовляти й почав квакати. Як виявилось під час консультування, останній яскравий спогад про матусю був пов'язаний з відпочинком на березі озера, де хлопчик з мамою ловили жабенят, підстрибували і весело квакали. Тому саме жабенятко стало головним персонажем казки, а його ім'я було співзвучно з ім'ям Максимка. В казці досить детально описується смерть матері жабенятка, його горе та розгубленість. Але матуся - жабка перетворюється на ангела-жабку й вже з небес просить Ква-симку не сумувати і пам'ятати, що у нього є тато, бабуся, друзі, які його дуже люблять. А ще вона пообіцяла Ква-симці посміхатися йому з неба та приходити й гратися з ним у його снах.

Зрозуміло, що терапевтичні казки для дітей, що переживають втрату близьких людей, не можуть мати класичного щасливого кінця, вони, як і в казці «Жабенятко Ква-симка», будуть спрямовані на опис досвіду втрати, горювання, повернення до життя.

Завершуючи розповідь про Максимка, поділимося результатами психологічної допомоги. Після прослуховування казки хлопчик почав говорити, а під час відвідування могили матері розповів татові й бабусі про ангелів. У цілому самопочуття хлопчика нормалізувалося продовж двох тижнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ткач Р. *Использование метафоры в терапии скорби* – К.: Університет «Україна», 2011. – 131 с.
2. Ткач Р. *Сказкотерапия детских проблем* – СПб.: Речь, 2008. – 118 с.

УДК 37.013.42: 378.148 (73)

Тищенко В.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З МОЛОДДЮ В НІМЕЧЧИНІ

Стаття посвячена особностям организации системы профессиональной подготовки будущих социальных работников в Германии, изучение которого даст возможность улучшить отечественную систему профессиональной подготовки социальных работников и социальных педагогов.

Ключевые слова: социальный работник, профессиональная подготовка, учебный план, учебная программа

Актуальність проблеми. Розвиток України на сучасному етапі потребує інтеграції світового досвіду у всіх галузях і, зокрема, соціально-педагогічній діяльності, оскільки в країнах Європи соціально-педагогічна діяльність має майже двостолітню історію, тому вивчення і впровадження передових ідей досліджуваного напрямку в освітньо-виховну діяльність має величезне значення для України. Вивчення передового досвіду соціальної роботи в Німеччині дозволить використати оптимальні технології соціально-педагогічної роботи, наблизить до формування єдиних європейських стандартів надання соціальної допомоги, реалізації спільних проектів і програм, поповнить науково-методичну базу новим теоретичним і практичним матеріалом.

Виклад основного матеріалу. Професіонали соціальних служб у Німеччині готуються в інститутах різних типів, що є результатом історичного розвитку структур громадських служб. Соціальні працівники і педагоги навчаються в коледжах-інститутах, що належать до системи вищої освіти. Деякі курси соціальних працівників і соціальних педагогів пропонують нещодавно засновані університети. Крім того університети й інститути підготовки вчителів почали засновувати навчальні програми в так званому руслі "науки про освіту", вони паралельні практично орієнтованим курсам підготовки вчителів, навчальний процес у цих програмах зосереджує увагу на курсі "соціальна педагогіка", а також "дошкільне виховання", "освіта дорослих", "виховання та навчання інвалідів". Кваліфіковані спеціалісти з цих програм можуть продовжувати освіту до докторського ступеня у своїй галузі. У зв'язку з академічною орієнтацією і мінімальною практичною підготовкою, випускники університетів часто не приймаються агентствами, що наймають соціальних працівників, і мають труднощі з пошуком роботи. Університети і коледжі в Німеччині мають високий ступінь конституційно гарантованої незалежності. У рамках соціальної структури вони автономно вирішують всі академічні проблеми: навчальні програми, іспити, навчальні плани, набір студентів. Програми і навчальні плани різняться від школи до школи. Не існує ніякого зовнішнього контролю, координації або акредитації на національному рівні, за винятком таких неформальних структур як, наприклад, "Асоціація деканів шкіл соціальної роботи". [1]

Державні міністерства науки й університети спостерігають за інститутами вищої освіти в офіційній структурі. Вони керуються законодавчими положеннями у вирішенні проблем цих установ. Уряд має значний вплив у фінансових справах і в призначенні штатних професорів, які є посадовими особами. Кваліфікації, статус, оклад викладацького складу встановлюються федеральним законодавством. Федеральний закон вимагає, щоб професори мали докторський ступінь або видатну професійну кар'єру протягом як мінімум п'ятих років поза вищою освітою. Як правило, велика частина членів викладацького складу університетів в галузі соціальних наук фактично не мають професійного досвіду поза освітньою системою. На відміну від університетів, коледжі з соціальної роботи, в основному, вимагають докторський ступінь і професійний досвід для зарахування в штат професури.

Коледжі віддають більший пріоритет академічній професійній підготовці, ніж університети. Навчальне навантаження професури в коледжах вище, ніж в університетах. Професори мають менше можливостей у проведенні досліджень. Навчальний план більш структурований, і тому робота професури спрямована на студентів і тому є більш інтенсивніша. Викладацький склад шкіл соціальної роботи інтегрує усі відповідні соціальні науки, право, медицину й економіку.

Критерії прийому студентів на навчання були вироблені при включенні соціальної роботи в систему вищої освіти 25 років тому. Абітурієнти - випускники середніх шкіл, після 13 років навчання можуть вступати до університетів та коледжів; студенти з професійним ухилом, що випускаються спеціалізованими середніми школами після 12 років навчання, можуть прийматися тільки в коледжі. У минулому більшість студентів з соціальної роботи не приходили прямо зі школи, а починали своє навчання тільки після декількох років роботи. Сьогодні частіше абітурієнти приходять прямо із середньої школи.

За останні 15 років у Німеччині кількість студентів з соціальної роботи різко збільшилося. Бажаючих вчитися в коледжах значно збільшилося завдяки політично вмотивованому інтересу до соціальної роботи, частково - можливостями працевлаштування, частково - у зв'язку з поліпшеною системою стипендій і премій. Але інститути вищої освіти обмежили кількість студентів. З офіційних причин державні школи соціальної роботи не мали впливу на критерії прийому і відбір своїх студентів. Первинним критерієм, відповідно до загальнонаціонального закону, є середній рівень середніх шкіл. Не викладацький склад, а адміністрація шкіл відбирає студентів відповідно до суворих офіційних правил. Школи, що фінансуються церквою, не пов'язані цими офіційними критеріями і процедурами відбору; багато з них влаштовують співбесіду з абітурієнтами перед тим, як прийняти їх.

Привабливість освіти в сфері соціальної роботи починаючи з кінця 60-х років і донедавна була результатом, з одного боку, сильної соціальної мотивації великого числа потенційних студентів і швидкого розширення можливостей наймання соціальних служб у Німеччині, з іншої сторони. В даний час є близько 37000 студентів соціальної роботи в коледжах і біля 15000 студентів з орієнтацією на "соціальну педагогіку" в університетах. Школи приймають приблизно 9000 і випускають між 7000 і 8000 студентів щороку. У зв'язку з різким скороченням бюджету на соціальні потреби, попит на соціальних працівників значно впав. Уряд скоротив кількість місць у багатьох школах. [2].

У зв'язку з орієнтацією навчальних програм на національну систему соціальної роботи, кількість студентів з іноземних держав у школах у школах підготовки до соціальної роботи мала. Деякі школи доклали значних зусиль, щоб підняти кількість іноземних студентів, особливо з країн іммігрантської робочої сили, таких як Туреччина, Іспанія, Італія, Югославія і Греція. Маючи у своєму складі 8% всіх іноземних студентів, зарахованих у школи соціальної роботи в Німеччині, Державна Школа Соціальної Роботи в Берліні має найвищий показник із усіх шкіл; проте, навіть у цій школі, іноземці складають лише 6% усього студентського складу. Студенти з інших держав можуть бути прийняті тільки в тому випадку, якщо міністерства земель визнають їхні дипломи середньої освіти еквівалентними необхідним німецьким сертифікатам. Велика кількість шкіл дуже активно встановлювала контакти зі школами в інших країнах і розвивала програми обміну для викладачів і студентів. [2].

Зміст і структура курсів навчання сильно різняться від школи до школи завдяки автономності останніх. Починаючи ще з 1971 року окремі школи стали реформувати свої вимоги до навчальних програм і іспитів так, як вони вважають доречним.

У школах підготовки до соціальної роботи пропонуються три різних типи навчальних програм:

- 1) соціальна робота, що орієнтована на традиційні адміністративні завдання в установах.
- 2) соціальна педагогіка, що спрямована на роботу з молоддю в общинах, на інші освітні завдання поза школою.
- 3) "Sozial wesen", навчальна програма, що об'єднує елементи як соціальної роботи, так і соціальної педагогіки. Тільки в Баварії, Бремені, Гамбурзі, Шлезвіг-Гольштейні, Берліні, Саарланді і Нижній Саксонії школами пропонуються інтегровані курси "Sozial wesen". Школи інших земель (Північний Рейн-Вестфалія, Рейнланд-Пфальц, Гессен, Баден-Вюртенберг) пропонують курси по соціальній роботі і по соціальній педагогіці. В даний час з'явилася тенденція до стирання граней між соціальною роботою і соціальною педагогікою.

Загальні елементи різних навчальних програм об'єднуються таким чином:

- соціальна робота і соціальна педагогіка: історія, теорія, організація й інститути, методи роботи;
- соціальні науки: соціологія, соціальна політика, політична наука, економіка, статистика, емпіричні соціальні дослідження;
- психологія/педагогіка: терапевтичні методи, теорія і практика освіти, теорії соціалізації;
- здоров'я: надання медичної допомоги, інституційна й офіційна структура, медичне обстеження;
- юридичне і суспільне управління: законодавство у справах сім'ї, молоді, соціального забезпечення, соціальних гарантій праці і управління;
- музика, драматургія, спорт, мистецтво, кінематограф, відео, робота з засобами масової інформації.

Багато навчальних програм включають курси мов, таких як англійська, іспанська, французька. Школи з орієнтацією на роботу з іммігрантами пропонують курси основних мов іммігрантів. У приєднаних до церков школах у навчальний план включається соціальна етика і соціальна філософія.

Курси традиційно досить структуровані, вони включають важливі академічні дисципліни й в основному структуровані відповідно до них. Це створює проблему інтеграції знань і навичок (умінь) у різноманітних академічних дисциплінах. Багато шкіл змінили свої навчальні програми, відмовившись від орієнтованих на дисципліни жорстких структур на користь навчальних планів, орієнтованих на проблеми клієнтів або професійні галузі, що пропонують різноманітні спеціалізації.

Навчання протягом перших періодів в основному зосереджується на викладанні основних знань в галузі різноманітних соціальних наук і ознайомленні студентів із теорією і практикою соціальної роботи. В багатьох школах студент повинен пройти іспит перед тим, як він зможе продовжити навчання. Друга частина навчальних програм у більшості шкіл дозволяє студентам вибирати серед різних спеціалізацій щодо груп клієнтів, сфер соціальної роботи або методів. Різноманітні типи призначень на роботу в професійній сфері включені в цю частину навчання, хоча велика кількість шкіл потребують роботи в професійній сфері на початковому етапі навчання.

Професійна практика грає важливу роль в освіті в соціальній роботі. Тривалість академічної підготовки в школах - три роки. Тривалість практики - щонайменше один рік. Робота організована відповідно до двох моделей: "однофазова" і "двофазова". "Однофазова" модель інтегрує два шестимісячних періоди роботи у професійній галузі в академічну навчальну програму; студенти проходять свої останні іспити в школах після чотирьох років навчання й одержують державний сертифікат при закінченні. Цей тип навчання пропонується школами в Баварії, Баден-Вюртенберзі, Саарланде і двома школами в Гессені. "Двофазова" модель, запропонована всіма іншими школами, потребує щорічно оплачуваного направлення на роботу в професійній сфері після завершення трьох років академічної підготовки в школах. За цією моделлю студенти одержують державний сертифікат тільки після успішного завершення своєї роботи в професійній сфері. [3].

Направлення на однорічну роботу в професійній галузі наприкінці "двофазової" моделі, вимагають праці своїх студентів перед випуском в професійній галузі більшість навчальних програм цього типу. Тривалість роботи за професією коливається між 3 і 6 місяцями. У деяких школах студенти працюють 4 або 5 днів у тиждень у якійсь установі. Інші школи віддають перевагу короткотерміновим направленням на один-два дні щотижня. Здебільшого школи готують, спостерігають і оцінюють роботу за направленням, але іноді робота у професійній галузі й академічне навчання виявляються такими, що в цілому важко інтегруються.

Студенти працюють за направленням на роботу в певній установі під контролем і спостереженням соціального працівника. Спостерігачі не оплачуються і їхнє робоче навантаження не знижується. У зв'язку зі швидким ростом кількості студентів робота з практикантами стала занадто важким тягарем для соціальних працівників у цій галузі. [4].

Деякі школи ввели курси, орієнтовані на підготовку проекту з метою інтегрування академічної підготовки і навчання. Студенти і професура готують місця для практики в установах на проект-семінарах, робота студентів у професійній області обговорюється й оцінюється на цих семінарах, і нарешті, після своєї роботи за професією студенти аналізують її з погляду практики і теорії. Взагалі, студенти готують свої дипломні тези на проект-семінарах. В основному, проект-семінари розвиваються і направляються безпосередньо викладацьким складом і професіоналами. Проте, існує деякий ризик надто вузької спеціалізації в соціальній роботі та ігнорування інших курсів, тому що проект-семінари іноді засновуються відповідно до конкретних інтересів студентів і викладачів, але не обов'язково відповідно до професійних критеріїв. Завжди проект-семінари замислювалися як засіб розвитку нових форм і методів роботи, вони були спрямовані на соціальні проблеми. Проте передумови для комбінування викладання і практичної роботи (так, як це існує для лікарів у лікарнях для практики) недостатні в школах соціальної роботи. Проект-семінари проводяться винятково студентами та викладачами і залежать від інтересів осіб, що беруть в них участь. Вони можуть викликати розчарування з боку клієнтів, які після короткого періоду спілкування припиняють контакт. Проектна робота іноді також розчаровує студентів, якщо вони не знайдуть суміжні галузі занять по закінченню освіти. Але, в цілому, після багатьох років практичних випробувань, проекти-семінари, в основному, розглядаються як корисний інструмент викладання в освіті з соціальної роботи.

По закінченню навчальної програми в соціальній роботі і соціальній педагогіці студентам присуджується академічний ступінь соціального працівника або соціального педагога. По завершенні своєї роботи у професійній області - в однофазовій моделі одночасно, у двофазовій - після закінчення навчання студенти одержують державний сертифікат соціального працівника або соціального педагога. Це є передумовою для вступу на громадську службу; це захищене звання. У землях з одною спільною навчальною програмою (Баварія, Нижня Саксонія, Шлезвіг-Гольштейн, Бремен, Гамбург, Берлін, Саарланд) студенти одержують тільки ступінь соціального педагога і відповідний державний сертифікат. Випускники університетських навчальних програм "науки про освіту" одержують ступінь педагога. Випускники університетів не можуть бути обрані для одержання державного сертифікату.

Отже, підготовка соціальних працівників в Німеччині спирається на міцну науково-методичну базу соціальної роботи з використанням всіх сучасних досягнень як в теоретичній так і в практичній сферах. Для роботи з молоддю в соціально-виховних закладах надається перевага підготовці соціальних педагогів, оскільки саме вони не тільки надають разову соціальну допомогу, а й здійснюють постійний вплив на соціалізацію молодшої особистості, що є важливою передумовою інтеграції молодого покоління в соціумі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Buchkremer, Hansjosef, Handbuch USA Sozialpädagogik, Darm-stadt, 2005 – 125 p.*
2. *Engelke, Ernst, Soziale Arbeit als Wissenschaft. Eine Orientierung., Lambertus-Verlag, Freiburg i. Br., 2008 – 150 p.*
3. *Germain, Carel / Gitterman, Alex, Praktische Sozialarbeit, 3. Aufl., Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 2008*
4. *Mühlum, Albert, Sozialpädagogik und Sozialarbeit, Neuaufgabe, Frankfurt, 2006*